

"Dünyanın ilk atlası" haritacılık tarihine ışık tutuyor

Fatih Sultan Mehmet'in çevirttiği, Topkapı Sarayı'nın nadide kitaplarından biri olan Klaudios Ptolemaios'un "Coğrafya El Kitabı"nın tıpkıbasımı yapıldı.

Kitabın tanıtımı dolayısıyla İstanbul Teknik Üniversitesi'nde (İTÜ) basın toplantısı düzenlendi.

İTÜ Rektörü Prof. Dr. Mehmet Karaca, toplantıda yaptığı konuşmada, haritanın önemine işaret ederek, "Harita deyip geçmeye- lim. Ptolemaios kendi dönemi için büyük bir bilim adamı." dedi.

Bilim evrensel olduğunu belirten Karaca, bu açıdan bu tür organizasyonlara ev sahipliği yapmaktan duydukları memnuniyeti dile getirdi.

İTÜ Öğretim Üyesi Celal Şengör de milattan sonra 2. yüzyılda yapılan Ptolemaios Atlası'nın, 7. yüzyılda kaybolduğunu söyledi.

Atlası, 7. yüzyıldan sonra Avrupa'nın da unuttuğunu aktaran Şengör, "Fakat İslam dünyasında yaşamaya devam etmiş. Bununla da kalmamış, Müslüman coğrafyacılara bunu geliştirmişler. Çok ilginçtir, hatalarını düzeltmişler. İslam dünyasının 11. yüzyıldan sonra çökmesi üzerine orada da unutulmuş." diye konuştu.

Prof. Dr. Şengör, 13. yüzyılda kitabın yeniden bulunduğunu dile getirerek, şu bilgileri verdi:

"Maximus Planudes bunu baştan, imparatorluğun (el yazması) kitap çoğaltan atölyelerinde çoğaltıyor. Birkaç nüsha yapıyor. Orada yapılan nüshalardan bir tanesi bugün Vatikan'da ve çok iyi durumda. Fakat bizdeki nüsha ondan daha kıymetli. Çünkü bizde ilk defa Ptolemaios'un tavsiye ettiği, ikinci izdüşüm denilen, kenarları yuvarlak olan izdüşüm kullanılıyor. Vatikan'daki kitap, diğer bütün Ptolemaios el yazmaları gibi konik projeksiyondur.

Bu, değiştirilmiş, konik projeksiyondur. Bu bir tek bizde var. Bu kitap yapılıyor ve büyük bir ihtimalle imparatorluk kütüphanesine giriyor."

- "Kitap bir sene suyun içinde kalmış"

Kitabın 1464'te Fatih Sultan Mehmet'in eline geçtiğini anlatan Şengör, "Fatih Sultan Mehmet, İstanbul yağma edilirken diyor ki 'Herkes her şeyi alabilir. Yalnız, kitaplar benimdir'. Topladığı kitaplar içinde de din kitaplarından ziyade, zamanın bilim kitapları yer alıyor." ifadelerini kullandı.

Şengör, Fatih Sultan Mehmet'in Bizanslı yüksek rütbeli memur Amirutzes'e büyük bir dünya haritası yaptırdığını kaydederek, "Bu harita yapılırken de bu kitap ele geçiyor. Fatih hayran oluyor buna. Fakat Fatih öldükten sonra kitap çok ihmal edilmiş. Hatta bunu restore eden Prof. Fuchs'un ifadesine göre bir sene suyun içinde kalmış, Topkapı Sarayı zindanlarında." diye konuştu.

Atatürk'ün, Eski Eserler Umum Müdürü Halil Ethem'e emir vererek envanter çıkarılması talebinde bulunması üzerine, kitabın 1926'da yeniden bulunduğunu aktaran Şengör, şöyle devam etti:

"Adolf Deissman, Halil Ethem'e restore edilmesi gerektiğini söylüyor. Halil Ethem de 'Restore edelim de izin almak lazım' diyor. Cumhurreise haber veriliyor. Atatürk'e diyorlar ki 'Paşam böyle bir kitap bulundu. Zat-ı alinize arz etmek üzere getireceğiz.' Atatürk, 'Sakin yerinden kımlatmayın kitabı, Ben geliyorum.' diyor."

Prof. Dr. Şengör, Fatih Sultan Mehmet'in müthiş bir kütüphanesi olduğunu ve bu kitabın da o kütüphaneden kaldığına dikkati çekerek, şu bilgileri verdi:

"Halil Ethem, envanter yaparken Fatih'in bütün kitapları ortaya çıkmış. Bunları bugün Topkapı Sarayı kütüphanesinde görmeniz mümkün. Ben Homeros'u merak ediyordum. Gidip gördüm. Pırıl pırıl. Hatta İlber (Ortaylı) dikkatimi çekti. 'Dikkat et, yanında Fatih'in aldığı notlar var' dedi. El hak, doğru. Meraklısı olanın görmesini tavsiye ederim. Fatih'in kütüphanesi bir hazine. Onu ne yazık ki dünyaya tanıtamamış durumdayız. Sebebi de şu; Fatih'in kütüphanesi dağılmış aslında. Oraya buraya hediye edilmiş, tahrip olmuş, kimisi çalınmış. Topkapı Sarayı'ndan kitap çalınıp satılmış. 200 tane çalınıp satılan kitabın kaydı var. 200 el yazması. Beyazıt, babası öldükten sonra envanter yaptırıyor. 5 bin el yazması var. Bugün bunlardan bizim elimize geçen 80 küsur. 5 bin el yazması nereye gitti?"

Ptolemaios Atlası'nın ilk çağdan günümüze kalmış iki atlastan biri olduğunun altını çizen Şengör, "Bu kitap, Amerika'nın keşfine sebep olmuş, çok önemli bir kitap. Coğrafi keşiflerin büyük bölümüne sebep olmuştur." dedi.

- "Topkapı Sarayı'nda 700 yıl kalmış"

Boyut Yayın Grubu Genel Yayın Yönetmeni Bülent Özukan da kitabın önemine işaret ederek, "İki bin yıl önce yazılmış bir koordinat sistemine göre, 13. yüzyılda çizilmiş haritalara dokunmak, o

sayfaların daha önce çekilmiş fotoğraflarını yeniden çekmek oldukça heyecan verici." ifadesini kullandı.

Kitabın Topkapı Sarayı'nda 700 yıl kaldığını aktaran Özukan, şunları kaydetti:

"Bir cildi sadece, replikanın araştırma raporu. Celal Şengör'ün, Fatih Sultan Mehmet üzerine müthiş bir makalesi de ilk defa bu kitapta yer aldı. Çok özgün ve bugüne kadar yapılmamış bir Fatih Sultan Mehmet portresinin olduğu makale bu kitapta yer alıyor. Bu kitabın orijinaliyle aynı havayı solumak, haritaların sayfalarının yapıldığı ceylan derisi parşömenlerinin 700 yıl nasıl kaldığını görmek, o boyaların 700 yıl kaldığını görmek heyecan verici.

Bugünün teknolojisiyle bile boyaları 10-20 yıl saklamak mümkün değilken, araştırma raporunda, kök boyaların kullanım biçiminden nakkaşların üslubundan ve dünyadaki benzer kopyaların nasıl üretildiğine ilişkin bir macerayı hep birlikte izlemek, benim için de çok heyecan verici oldu."

Toplantının moderatörlüğünü üstlenen gazeteci-yazar Fatih Altaylı ise tıpkıbasımı yapılan eserin Ptolemaios'un ünlü atlası olduğunu vurgulayarak, "Bu kitabın hikayesi gerçekten çok enteresan. Bunun ortaya çıkması kadar bu tıpkıbasımın yapılmasının da çok büyük bir kıymeti var. İki parça halinde basıldı. Niye basıldı? Bu riskli bir iş çünkü bu ucuz bir kitap değil ve yapması zor. Her şeyi zor bir kitap." değerlendirmesinde bulundu. AA